SADDHARMA

Tijdschrift over boeddhisme

Juli 1983

In dit nummer:

- Twee verkondigers van de Dhamma in het Westen
- Christmas Humphreys: Over praktisch boeddhisme
- Het leven van Lama Govinda

Verder: Bijeenkomst Vrienden van het Boeddhisme
Uit de boeddhistische tijdschriften
Boeddhistisch nieuws

SADDHARMA - de Goede Leer - is het orgaan van de Stichting Vrienden van het Boeddhisme. Het blad verschijnt viermaal per jaar. Losse nummers: f. 3,--.
Redactie: I. den Boer, Storm van 's-Gravesandeweg 75, 2242 JD Wassenaar.

De Stichting Vrienden van het Boeddhisme - tot 15 december 1978 genaamd Stichting Nederlands Boeddhistisch Centrum - werd opgericht op 8 november 1967. De stichting is:

— een ontmoetingsplaats voor alle vrienden van het boeddhisme;
— niet gebonden aan een boeddhistische school of groepering; de verschillende richtingen die het boeddhisme kent, komen in haar publikaties en op haar bijeenkomsten aan het woord;
— geen religieus genootschap in de engere zin van het woord.

De Stichting Vrienden van het Boeddhisme wil diegenen verenigen - welke levensovertuiging of welk geloof zij ook aanhangen - die op enigerlei wijze belangstellen in het boeddhisme of zich daarbij betrokken voelen. Zij zijn als begunstigers van harte welkom.

Begunstigers ontvangen het tijdschrift Saddharma en brochures over onderwerpen die in het kader van het boeddhisme van belang zijn en die onder auspiciën van de stichting worden uitgegeven; zij hebben recht deel te nemen aan de landelijke lente- en herfstbijeenkomsten.

Tevens wil de stichting, onder meer door het in stand houden van een bibliotheek, fungeren als documentatiecentrum over het boeddhisme ten behoeve van begunstigers en andere belangstellenden.

Secretariaat: W.J. Roscam Abbing, Eperweg 49-18, 8072 DA Nunspeet.

Min. donatie 1983: f. 30,--. (Echtpaar f. 40,--, stud. f. 20,--).
Postgiro no. 1520022 t.n.v. penningmeester stichting Vrienden van het Boeddhisme, Nijmegen.

Brochures die nog verkrijgbaar zijn:
Grondbeginselen van het boeddhisme, door Tonny Kurpershoek-Scherft,
Natuurbehoud en milieubeheer: metta en karuna, door Victor Westhoff,
Inzicht en uitzicht, twee opstellingen over Zen, door Leo Boer,
Boeddhisme en psychologie, door Rob Janssen,
Oosterse meditatie en westerse psychotherapie, door Ada Herpst.
Prijs (incl. porto) f. 5,-- per exemplaar.

Tevens verkrijgbaar: het boeddhistische insigne 'Wiel van de Leer', met het woord Dharma, verguld.
Prijs (incl. porto) f. 17,50.

Bestellingen door overmaking van het bedrag op de postgirorekening van de penningmeester. Vermeldt s.v.p. duidelijk de titel van de gewenste brochure.

* *
*

SADDHARMA

Jaargang 16, no. 1 juli 1983

REDAKTIONEEL

TWEE VERKONDIGERS VAN DE DHAMMA IN HET WESTEN

Aan twee mensen die een groot aandeel hebben gehad in de verspreiding van de leer van de Boeddha in het Westen wordt in dit nummer van Saddharma uitvoerig aandacht geschonken.

Lama Anagarika Govinda, geboren in Duitsland, op Sri Lanka in de boeddhistische gemeenschap van monniken, de Sangha, opgenomen en vervolgens in Tibetaanse kloosters ingewijd in de Vajrayana, is onlangs 85 jaar geworden. Door zijn boeken, artikelen en lezingen, en als oprichter van de westerse boeddhistische orde Arya Maitreya Mandala, heeft hij in zijn lange leven veel bijgedragen tot de kennis van het boeddhisme in West-Europa en in latere jaren ook in de Verenigde Staten. Het artikel van Klaas Arts - die deze maand in de orde van Lama Govinda wordt opgenomen - geeft een levensbeschrijving die recht doet aan de betekenis van deze bijzondere man.

Christmas Humphreys, wiens posthuum verschenen artikel 'Over praktisch boeddhisme' hier in vertaling verschijnt, is op 13 april jl. in Londen overleden, 82 jaar oud. Hij was de man die meer dan wie ook in de westerse wereld heeft gedaan om het boeddhisme in zeer brede kring bekendheid te geven: oprichter van de Buddhist Society in Londen en van het tijdschrift The Middle Way dat over de hele wereld lezers heeft, schrijver of mede-auteur van 22 boeken over het boeddhisme, waaronder de inleiding tot het boeddhisme met de simpele titel Buddhism, die als Penguin-boek een enorme verspreiding kreeg.

Christmas Humphreys werd in Londen geboren tijdens de begrafenisplechtigheden voor Koningin Victoria, in 1901, als zoon van een beroemde strafpleiter; zijn moeder was de dochter van een Belgische kunstschilder die zich in Engeland had gevestigd.

De jonge Christmas - een voornaam die in 1785 in de familie was opgedoken - groeide volmaakt gelukkig op, zo heeft hijzelf beschreven, tot in 1917, op het hoogtepunt van de Eerste Wereldoorlog, het bericht kwam dat zijn broer in de loopgraven van Vlaanderen was gesneuveld.

"Mijn leven veranderde onherroepelijk. Er was iets erg, heel erg fout. Hoe kon Jezus, hoe kon de Almachtige God dit toestaan? Van dat ogenblik af was mijn leven gewijd aan de poging, dit te ontdekken".

In augustus 1918 las hij Coomaraswamy's Buddhism and the Gospel of Buddhism. "Ik zei tot mezelf: Als dit boeddisme is, ben ik een boeddhist, en van dat moment af begon ik de Weg te volgen".

Humphreys ging rechten studeren in Cambridge en sloot zich aan bij de Theosofische vereniging. Hij las De Geheime Leer en De Stem van de Stilte van H.P. Blavatsky. Deze boeken, later vooral nog aangevuld door Edwin Arnolds The Light of Asia, hebben 'zijn' boeddhisme, met een grote nadruk op karma en wedergeboorte, gekleurd tot zijn laatste dag.

Hij trad toe tot de balie en ontwikkelde zich daarnaast tot de onvermoeibare motor voor de verspreiding van kennis over het boeddhisme, door lezingen en boeken en de oprichting, in 1924, van de Buddhist Society, nu de oudste boeddhistische organisatie in Europa. In 1927 verschenen D.T. Suzuki's eerste Essays in Zen Buddhism en zij gaven Humphreys een nieuwe visie op het boeddhisme, die hij zijn hele leven trouw zou blijven.

Na de Tweede Wereldoorlog werd hij als jurist gevraagd deel te nemen aan de berechting van Japanse oorlogsmisdadigers in Tokio. Kort tevoren had hij De Twaalf Beginselen van het Boeddhisme opgesteld, die als gemeenschappelijke basis van alle boeddhistische stromingen zouden kunnen dienen. Op de terugreis uit Tokio bezocht hij een aantal boeddhistische landen om de Beginselen aanvaard te krijgen en hij verwierf grote instemming.

Na terugkeer in Engeland zette Humphreys zijn drukke leven als propagandist van de Dhamma voort, lezingen houdend, schrijvend.
Toen hij twee jaar geleden 80 jaar werd, vroeg hij zich af of er naast het Theravada, het Tibetaanse boeddhisme en Zen - die alle drie in het Westen wortel hebben geschoten - een Engels boeddhisme zou moeten ontstaan, "in de zin van een selectie van de beginselen en praktijken uit het uitgebreide gebied van het boeddhisme, geschikt voor de streng intellectuele en toch praktische mentaliteit van het Westen". In de Friends of the Western Buddhist Order van Bhikkhu Sangharakshita - vroeger Dennis Lingwood - bespeurde hij een mogelijke aanzet daartoe.

Humphreys zag zichzelf als een man van actie, geen geleerde. Er zijn twee wegen om de boeddhistische beginselen in praktijk te brengen, schreef hij nog vorig jaar. "Ik denk aan wat het ideaal van de Bodhisattva wordt genoemd en de school die is gesticht door het genie Nagarjuna, die het ideaal van de Leegte nastreeft". Humphreys bekende zich toen volmondig tot dat eerste ideaal, met de bekende gelofte: "Laat mij het Nirvana niet binnengaan, hoezeer ook verdiend, voordat ook het laatste grasprietje het Nirvana is binnengegaan".

* *
*

OVER PRAKTISCH BOEDDHISME

door
Christmas Humphreys

Het boeddhisme omvat een uitgebreid terrein van beginselen die, om nut te hebben voor degene die boeddhist wil zijn, elke dag moeten worden toegepast bij elke handeling, gedachte en gevoelsuiting, en bij elke re-actie op gebeurtenissen, op welk niveau ook, die het bewustzijn bereiken.

De leerreden van de Boeddha werden gehouden in de zesde eeuw v. Christus en mondeling overgeleverd tot zij ongeveer vijfhonderd jaar later op schrift werden gesteld. Hij sprak daarin over het Absolute als het Ongeborene, het Onoorzakelijke, het Ongevormde, elders over de manifestatie van dit Absolute in "ontrolling en oprolling van werelden" in de loop van onmetelijke tijdruimten. Maar hij weigerde, tenminste in het openbaar, onderwerpen te bespreken die zijn toehoorders niet zouden helpen om hun geest te richten op de kern van zijn leer, die kristalhelder was. "Eén ding leer ik u, o monniken," zei hij, "het lijden en de verlossing uit het lijden."

In zijn Vier Edele Waarheden gaf hij een samenvatting van de alomtegenwoordigheid van het lijden, de oorzaak ervan en de Weg waarlangs ieder mens die oorzaak bij zichzelf zou kunnen wegnemen. De oorzaak van het lijden, zei hij, zijn de zelf-zuchtige verlangens en de voortdurende verkeerde gedachten en handelingen van het ego of het lagere zelf, die het licht van de Verlichting dat al in elke levensvorm aanwezig is, versluieren. Om de oorzaak weg te nemen, moeten wij de 'Drie Vuren" temperen en uiteindelijk uitdoven: haat, zelfzuchtig verlangen, en de illusie van een apart, onveranderlijk element in alle onderdelen van het Ene Leven, die in feite niet onafhankelijker van elkaar zijn dan de druppels van de oceaan. En hoe kan deze uitdoving worden bereikt?
Door het Edele Achtvoudige Pad te volgen, zei de Boeddha, het pad dat hij tot in details, kon beschrijven want hij had het gevolgd tot het einde.

Het boeddhisme is dus in de grond der zaak een Weg van Juiste Actie, dagelijks, elk uur, op alle niveaus van ons zijn, en tevens de ont-

---

Verkorte versie van een lezing voor de Buddhist Society op 16 februari 1983; gepubliceerd in het eerste nummer van The Middle Way (mei 1983) na het overlijden van Christmas Humphreys. Vertaling: Jacques den Boer.

wikkeling van de vermogens die in ons sluimeren, waardoor wij bewust wórden wat wij al zijn: verlicht.

Als religie werd het boeddhisme bij geleerden in het Westen bekend door incidentele vertalingen van geschriften van deze of gene boeddhistische richting, maar het was Het Licht van Azië door Sir Edwin Arnold, gepubliceerd in 1879 en in grote oplagen verkocht, dat het hart van de mensen raakte en de vraag naar meer informatie opriep. In de daaropvolgende ongeveer dertig jaar leverde de theosofische beweging een bijdrage tot dergelijke informatie doordat er heel veel boeddhisme aanwezig is in De Geheime Leer van H.P. Blavatsky; haar beschrijving van de wet van het Karma in De Sleutel tot de Theosofie is naar mijn bescheiden mening de beste die voorhanden is.

In 1907 arriveerde echter in Londen, met een afvaardiging uit Birma, een Engelsman die als bhikkhu Ananda Metteyya tot de orde van monniken was toegetreden, om door middel van de Buddhist Society - opgericht met het doel hem behulpzaam te zijn - degenen met in-

Christmas Humphreys
1901 - 1983

teresse voor het boeddhisme uit te nodigen het als een persoonlijke religie te aanvaarden en de Weg naar het einde van het lijden te volgen.

Later brak de Eerste Wereldoorlog uit en tegen de tijd dat de oorlog was afgelopen, waren vele mede-oprichters van deze eerste Society overleden. Ananda Metteyya zelf overleed in 1923 en de vereniging staakte haar activiteiten.

Eigen ervaringen

Deze sterk verkorte geschiedenis is een aanloop tot mijn eigen ervaringen. Het christendom, zeker het theïstische aspect ervan, had zijn greep op de westerse geest verloren, ziek en uitgeput als men was door de gruwelen van de oorlog, en duizenden nadenkende mensen waren op zoek naar iets anders dat een verklaring zou kunnen bieden voor een dergelijk lijden en dat een middel zou kunnen aanreiken om het lijden van de individuele geest te verminderen. Maar deze zoekende geesten wilden een praktische religie, geen hooggestemde filosofie of rituelen. Zij zochten een levensopvatting die kon worden toegepast op elke gedachte en handeling in het dagelijkse bestaan.

Mijn aanstaande echtgenote en ik, bezig met de grondbeginselen van de theosofie, waren ook op het boeddhisme gestuit en omdat wij beiden een Weg zochten, evenzeer als de hoofdlijnen van de onafzienbare "Wijsheid die grenzen voorbij was gegaan", verzamelden een groep rond ons om het boeddhisme te onderzoeken als een religie voor het dagelijks leven. Vandaar de oprichting van de Buddhist Society in 1924, zoals beschreven in mijn boek Buddhism in England - The First Hundred Years. De doelstellingen waren duidelijk en ook nu zeer ter zake: "Publiceren over en bekendheid geven aan de grondbeginselen van het boeddhisme en de toepassing ervan aanmoedigen."

Al spoedig ontdekten wij echter dat Epictetus, de Griekse stoïcijn, gelijk had toen hij zei dat "het niet gemakkelijk is om een principe tot het persoonlijk bezit van een mens te maken, tenzij hij er elke dag de hand aan houdt en ondervindt dat anderen er de hand aan houden, en het tevens in zijn leven verwezenlijkt."

Maar al te vlug bemerkten wij een driedeling in onze kring: studenten in het boeddhisme, 'eens-per-wekers' zoals ik ze noemde, en praktiserende boeddhisten. Velen van de eerstgenoemden deden uitstekend werk op hun terrein en velen uit de tweede categorie waren enthousiaste boeddhisten gedurende twee uur per week, terwijl ze tussendoor een beetje lazen en misschien wat mediteerden, maar alle gebeurtenissen overigens op de oude manier tegemoet traden.

Deze situatie bestaat nog steeds en ik vraag de deelnemers aan mijn wekelijkse bijeenkomsten bij de Society geregeld: "Wat dóe jij de hele dag zodat jij verandert? Hoe reageer je op wat je overkomt, verstandelijk en emotioneel? Wat is je verhouding tot alle andere levensvormen, die allemaal in broederschap met jou bestaan omdat zij allen onlosmakelijke delen zijn van het Ene Leven dat is afgeleid van het "Ongeborene, Onoorzakelijke, Ongevormde"? Gedraag je je dienovereenkomstig ten opzichte van je medemensen, wat ze ook doen en hoezeer je hun gedrag ook afkeurt?

Want hoewel er, zoals de leer van anatta aanduidt, geen "onsterfelijke ziel" in de mens huist, is er een wederkerend Levensbeginsel, het kind van miljoenen vroegere oorzaken, en ieder mens dat een gevoel van persoonlijk besef en verantwoordelijk heeft ontwikkeld, ziet het onderscheid tussen het ego, zoals het tegenwoordig wordt genoemd, het lagere zelf dat de vleesgeworden zelf-zucht is, en het Hogere Zelf met een vonk van het Licht van de Verlichting die er al in aanwezig is, en hij aanvaardt de uitspraak van vers 380 van de Dhammapada dat "het Zelf de meester is van het zelf en het doel van het zelf. Welke andere meester zou er kunnen zijn?"

Deze woorden zijn slechts een echo van de Bhagavad Gita, waarin wij in hoofdstuk 6 lezen: "De wijze zal het zelf verheffen door het Zelf; laat hij niet toestaan dat het Zelf wordt verlaagd, want het Zelf is de vriend van het zelf en op gelijke wijze is het zelf zijn eigen vijand." Dit betekent innerlijke strijd en er ontstaat een worsteling wanneer wij proberen de heerschappij te verkrijgen over ons-zelf, en er dagelijks naar streven om, in de woorden van wijlen C.G. Jung, "het niveau van het bewustzijn te verhogen", dichter bij het niveau van de intuïtie te brengen, het vlak van de verlichting waarop wij de waarheid KENNEN - anders dan uitsluitend "erover te praten en te praten".

Want naarmate wij, in onze onkunde omtrent de aard van de gehele mens, vechten tegen onze verlangens, weerzin en begeerten en onze gebruikelijke zelfzucht tillen wij langzaam het bewustzijn naar het licht van een geestelijker besef, waarin wij alle levende wezens als een eenheid zien, die daarom moeten worden benaderd als broeders, of het nu in de tram, op kantoor of bij iemand thuis is. Want zij zijn onze medebeklimmers van de berg waarop wij, als wij steeds verder kunnen uitzien over het uitgestrekte gebied van de Totaliteit, in een zuiverder, helderder lucht, zelfs te midden van het rumoer van de ongelukkige wereld iets vinden van de stilte en "de vrede van God die het begrip te boven gaat".

Intussen dienen wij onze volledige aandacht te schenken aan het Achtvoudige Pad waarlangs de Boeddha de Verlichting bereikte. Wij moeten het stap voor stap diepgaand en veelvuldig bestuderen. Deze stappen zijn geen gemeenplaatsen over de moraal, maar schreden op een ongeëvenaard vlak van geestelijke waarde. Wij moeten de Juiste Beginselen volledig opnemen in ons dagelijkse bewustzijn en de Juiste Beweegreden waarmee wij de reis zijn begonnen, versterken - ten bate van alles wat leeft, en niet alleen voor het zelf. Vervolgens komen de drie stappen die op zichzelf al de mens veranderen: het Juiste Spreken, het Juiste Handelen en het Juiste Levensonderhoud, alle op de Middenweg tussen uitersten. Dan naderen wij, met de - dagelijks toegepaste - Juiste Inspanning de laatste etappes, die volkomen beheersing van onze geest-emoties en hun systematische ontwikkeling behelzen. Hier bereikt de mens een volmaakte bewustwording van het Hogere Zelf, dat nu "meester van het zelf" is, en de onvoorstelbare reeks van geestelijke krachten die ligt verborgen in de term Samadhi, een stap van de dualiteit naar de niet-dualiteit en de voorbode van het Nirvana.

Zelfs voor een paar stappen van deze verheven reis hebben wij alle beschikbare hulp nodig. Ik wil in het voorbijgaan een idee opperen dat mij gedurende de afgelopen zestig jaar nuttig is gebleken. Draag in tas of jaszak steeds een boekje bij u over 's werelds Wijsheid en lees het tijdens de vele momenten van de dag waarop wij anders gewoon niets zouden doen. De Dhammapada, de Bhagavad Gita, De Stem van de Stilte en de Tao-Teh-King staan hoog op mijn lijstje van een stuk of twaalf boeken, elk vol met zinnige raad over de juiste wijze van aanvaarding van alles wat ons overkomt, en over de juiste redenen om wat dan ook te doen.

In elk geval moeten wij beginnen met ernaar te streven dat wij op een boeddhistische manier re-ageren op alles wat er gebeurt. Er is meestal voldoende tijd om na te denken over de juiste handelingen in het gewone leven, van de keuze van een beroep tot de juiste manier om een vriend te helpen. Laat ik een voorbeeld geven van de noodzaak om zelfbeheersing in onze reacties te betrachten.

Stel u voor dat u na een bijeenkomst op weg naar de bushalte bent en een gehaaste man die naar zijn bus holt, botst tegen u op. Hij stoot de tas uit uw hand en ze springt open. De inhoud komt in een plas terecht. Uw bril is gebroken en uw agenda drijfnat. Belangrijke papieren die uw chef op kantoor u heeft meegegeven, liggen in de modder. Wat is uw directe reactie? Woede over die onvoorzichtige man? Binnens-

monds gevloek? Geeft u hem de schuld van al uw vrees en ergernis over de kosten - in tijd, geld, moeite - van de botsing? Kortom, wat zou u dóen als boeddhist?

Zou u meteen de situatie aanvaarden, als het resultaat van uw karma uit het verleden, zonder de schuld te geven aan de man, omdat het immers allemaal úw fout is? Ziet u de tijd en moeite, de kosten en al het overige dat het gevolg van het voorval is, als het JUISTE resultaat van de gebeurtenis, die is veroorzaakt door ú? Epictetus zei het veel harder: " 'Zijn zoon is dood.' 'Wat is er gebeurd?' 'Zijn zoon is dood.' 'Verder niets?' 'Niets.' 'Zijn schip is verloren gegaan.' 'Wat is er gebeurd?' 'Zijn schip is verloren gegaan.' 'Hij is gevangen gezet.' 'Wat is er gebeurd?' 'Hij is gevangen gezet'. *Maar dat al deze dingen ongelukken zijn die hem zijn overkomen, is een toevoeging die ieder voor zichzelf maakt".*

Kunt u dat aanvaarden? De stoïcijnen in Rome konden en deden het wel, zoals keizer Marcus Aurelius die in zijn dagboek schreef: "Alles wat gebeurt, gebeurt Terecht. Kijk om je heen en je ziet het..." Neem de proef met ruzies op kantoor, moeilijkheden thuis of met een vriend. Bent u nog steeds gauw van de kook? Als dat zo is, citeer dan voor uzelf uit de Bhagavad Gita, en tracht te geraken tot "een voortdurende en onwankelbare standvastigheid van gemoed jegens elke gebeurtenis, gunstig of ongunstig". (Ik heb het geprobeerd toen een bom vlakbij mij ontplofte, bij een autobotsing en na een inbraak, maar ik heb er meer moeite mee als ik vandaag de dag een pakje wil openmaken dat kennelijk met een meter plakbank is dichtgeplakt. Na drie minuten dreig ik mijn geduld te verliezen).

Ontdek uw dharma

Wat behóren wij te doen als we, in een poging op lange termijn, proberen de beginselen van het boeddhisme de gehele dag toe te passen om zo het recht te krijgen onszelf "boeddhist" te noemen? Ik wil slechts een aantal suggesties doen, op grond van zestig jaar proberen.

Ten eerste: ontdek uw *dharma,* het werk dat in dit leven moet worden gedaan, en indien mogelijk, de taak voor elke dag, wat ik noem het E.D.M.W.G., het eerstvolgende-dat-moet-worden-gedaan. Is uw baan of functie op zichzelf evenzeer ten nutte van de mensheid als van degenen in uw naaste omgeving? Een vooraanstaand oprichter van een boeddhistische groep in Engeland had een mooie baan in de adverten-

tiewereld. Op een dag kwam hij thuis en zei tegen zijn vrouw dat hij ontslag had genomen.
Hij was tot de conclusie gekomen dat de produkten die hij het publiek probeerde te verkopen, niet alleen nutteloos waren, maar waarschijnlijk ook vaak nadelig voor de gezondheid. Een maand later was hij straatarm, maar de Meesters van het Karma (die zijn er toch?) gaven hem een goede week later een nog mooiere baan.

Als u uw *dharma* hebt gevonden of hebt aanvaard, bijna alsof het u is aangeboden, zoals mijn vrouw en ik in het geval van de Society, kijk dan naar uw verhouding tot alles wat leeft. Voelt u onverschilligheid of zelfs vijandigheid jegens alles wat u in de weg zit? Of vriendelijkheid en bereidheid tot helpen bij alle gelegenheden en jegens ieder levend wezen, zelfs jegens een wesp op de ruit, die op zoek is naar haar nest?

Zo'n nieuw besef van mededogen verandert diepgaand wat ú bent, en het kan ertoe leiden dat uw vrienden de verandering opmerken en vragen waardoor zij is teweeggebracht. Want u leeft dan volgens een wet, de wet van Karma, met een gevoel van liefde dat "een vervulling van de Wet" is, en u bent niet langer bang voor wat dan ook in het leven en zelfs niet voor de dood.

U zult echter niet gelukkiger worden in de gebruikelijke zin van het woord, want naarmate uw geestelijke begrip versmelt met de onmetelijke Totaliteit van het Leven zult u de prijs leren kennen die moet worden betaald voor de poging om de opdracht van De Stem van de Stilte te vervullen: "De eerste stap is, te leven ten dienste van de mensheid." Het lijkt erop dat wij, als wij die berg beklimmen, steeds meer bereidwillig het leed van de wereld op ons nemen, bovenop ons eigen leed.

Wij kunnen kennis uitdragen, zo goed als wij kunnen, maar uiteindelijk zullen wij onze medemensen het meest behulpzaam zijn door ons voorbeeld van wat een boeddhistisch leven behoort te zijn.
Het is maar al te gemakkelijk om ons aan te sluiten bij bewegingen die andere mensen vertellen wat zij behoren te doen en na te laten. Maar is niet ons voorbeeld de allerbeste steun? Voorbeeld waarvan? Laten wij bescheiden blijven. Wij zullen niet in staat zijn de mensheid te redden en eigendunk is alleen maar een slechtere vorm van egoïsme. Intussen echter moeten wij op de lange, lange weg naar het gemeenschappelijke Doel in elk geval leren om *de hele dag* te werken aan de taak: het bewustzijn te verheffen tot het niveau waar het thuis is: de Totaliteit. Voor iedereen is wellicht de opdracht dezelfde, - in de woorden van een Zenmeester: "Wandel voort!"

* *
*

*********UIT DE BOEDDHISTISCHE TIJDSCHRIFTEN*********

door W.J. Roscam Abbing

Wie belang stelt in een hieronder genoemd artikel kan contact opnemen met de redactie van het tijdschrift waarin het artikel voorkomt.

MAITREYA MAGAZINE, 5/1.

Stichting Maitreya Instituut, Dorpsstraat 6, 5314 AE Bruchem.

Lama Thubten Yeshe doet in zijn artikel 'De menselijke geest' duidelijk uit de doeken dat het zuiver maken van de geest veel belangrijker is dan het haken naar materiële zaken die ons leven comfortabel maken of dan vlammend protesteren tegen vermeende kwade gebeurtenissen in alle mogelijke hoeken en gaten van de wereld. Alleen de menselijke geest bepaalt bijvoorbeeld of de maaltijd wel of niet goed was; het voedsel uit de keuken is immers uit zichzelf niet goed of slecht.

De beoordeling - en dus de bevrediging! - ontstaat alleen in de geest; vandaar het belang van het zuiver houden van die geest. Hoe zuiverder de geest in ons is, des te beter zullen wij weten wat wij wel en niet moeten doen. Een artikel zonder hoogvliegende gedachtenspinsels, simpel geschreven en zo geheel gericht op de praktijk van het leven, dat je je, al lezende, steeds weer bewust wordt: ja, zo is het, en: wat heb ik, als puntje bij paaltje komt, toch nog veel te leren.

Sherpa Tulka geeft een beschrijving van de structuur van de Gelugkloosterorde en Margot en Jan-Paul Kool hebben een artikel samengesteld over de tantrische initiatie waarin zij het belang van deze inwijding duidelijk doen uitkomen.

Daniel Coleman leverde een bijdrage, getiteld: De betekenis van de boeddhistische psychologie voor het Westen. Hij geeft analogieën aan tussen de westerse en de Tibetaanse psychologie en beklemtoont het belang van de integratie van de Tibetaanse kennis op dit terrein in de westerse psychologische wetenschap.

De laatste bijdrage in dit nummer is een uitgebreide bespreking van het boek 'Clear Light of Bliss', geschreven door Geshe Kelsang Gyatso. Dit geschrift geeft een uiteenzetting van de methode van de mahamudra-beoefening in het Vajrayāna-boeddhisme. Uit de recensie blijkt dat dit boek voor aanhangers van de Vajrayāna-denominatie een belangrijk bezit zal kunnen zijn. Het boek is verkrijgbaar bij het Maitreya Instituut (f. 27,50, excl. porto).

YĀNA, 36/1 en 2.

Altbuddhistische Gemeinde, Zur Ludwigshöhe 30, D-8919 Utting a.A., Duitsland.

Max Hoppe vertaalt en becommentarieert in het nummer 83/1 de tekst uit de Samyutta Nikāya XXXV, 191. In dit hoofdstuk vertelt de Boeddha dat hij alle dingen ziet zoals ze zijn, dus overeenkomstig de werkelijkheid. Wat zich ook als aangenaam of onaangenaam aan hem opdringt, hij ziet het onmiddellijk in het licht van anatta. En daardoor ontstaat in het gemoed van de Boeddha geen prikkel om iets te willen. "Het heilzame van het objectieve verblijven in neutrale gevoelens wordt door de mens niet ten nutte gemaakt, veeleer ontstaat spoedig een kwellende verveling die dan tot verstrooiing voert."

In het nr. 83/2 geeft dezelfde schrijver een beschouwing over het veranderen van de persoonlijkheid, de geest, tot een geschikt instrument om daarmee de levensweg verder te gaan. Hij wijst op het feit dat dit proces van verandering begint met het denken in goede banen te leiden - dit in overeenstemming met de Dhammapada, vers 1 en 2.

Mevrouw Schoenwerth schrijft over de wreedheden die de mens het dier aandoet (nr. 83/1) en, in 83/2, behandelt zij in een uitvoerig artikel, getiteld 'Der grosse Stress', de oorzaak van stress en de genezing daarvan door de beoefening van de satipatthāna-meditatie.

Mevrouw Keller-Grimm behandelt in een zeer lezenswaardig artikel 'Mit dem Blick auf die Mitte' (in nr. 83/1), uitgaande van ons ogenschijnlijk zinloze aardse bestaan, via de woorden van Schopenhauer: Achter ons bestaan steekt wat anders, dat ons pas toegankelijk wordt als wij de wereld van ons afschudden (Welt als Wille.....I, par. 70), de anattā-leer en het gesprek van de Boeddha met Kundaliyo, tenslotte enkele van Boeddha's woorden die betrekking hebben op de weg die voert naar het nirvana.

ZEN, nummer 12.

Theresiahoeve, Dominicanenstraat 24, 5453 JN Langenboom.

Het eerste artikel in dit nummer is van de hand van Nico Tydeman en behandelt het lezen, bestuderen, reciteren, kopiëren en vertalen van

sutra's. Wellicht dat de lezer enigszins verbaast opkijkt bij het lezen van de titel van dit opstel: immers, in de praktijk van zen weerklinkt vaak de mening dat zen los staat van woorden.

Maar de schrijver merkt op - m.i. terecht - dat woorden nodig zijn om te komen tot een begin van inzicht omtrent het wat en hoe van de werkelijkheid. Opmerkelijk is de constatering: boeddhisme klinkt altijd weer anders, afhankelijk van degene die het vertelt en die het aanhoort.

In wezen geldt dit voor elke religie, voor elke levens- of wereldbeschouwing. Te wensen ware, dat zij die pretenderen te spreken namens een autoriteit, namens een godheid, bovenstaande constatering mogen beseffen; hoeveel leed zou dan uit de wereld verdwijnen.

Het is toch wel opvallend dat hij die dènkt te weten, vaak autoritair en onverdraagzaam is en hij die werkelijk weet, tolerant - waarmee geen slappe toegeeflijkheid wordt bedoeld - en vol mededogen is.

Na een aantal interessante opmerkingen betreffende het reciteren en kopiëren van sutra's, wordt het vraagstuk van het al of niet vertalen van woorden zoals dharma en dukkha aangeroerd. Dit probleem is nu nog niet op te lossen daar deze woorden een scala van begrippen omvatten die in één Nederlands woord niet zijn te vangen.

Misschien zullen binnen de zeshonderd jaren die nodig zijn om het boeddhisme in een cultuur te vestigen, deze woorden zo zijn vernederlandst, dat alleen de filoloog weet dat zij aan het Pāli of Sanskriet zijn ontleend.

Bovenstaand probleem blijkt duidelijk uit het artikel van prof. Cornélis over het woord dharma. Welke begrippen dit woord in de loop der tijden heeft omvat, kunt u in dit interessante opstel nalezen. Prof. Cornélis zal in een reeks artikelen de voornaamste boeddhistische begrippen gaan uiteenzetten; ik denk dat veel lezers hiernaar met belangstelling zullen uitkijken.

In een voortreffelijke bijdrage van Ludwigis Fabian, getiteld 'Ikebana en de geest van zen', komt helder tot uiting dat ikebana, de kunst van het bloemschikken, niet is het zetten van bloemen in een vaas met inachtneming van bepaalde regels. Neen, het is een handeling, waarbij de bloemschikker in harmonie dient te zijn met het levend materiaal.

Zo zal degene die de planten en bloemen schikt en ook de beschouwer van het bloemstuk, volstrekt geconcentreerd, onafgeleid en dus geheel aanwezig moeten zijn, dus moeten leven in het Nù. Aldus kan dit scheppend werk, gecombineerd met de praktijk van zazen, diepe concentratie opwekken en wellicht voeren tot verlichting. Maar steeds is

het zo, dat het gaan van de weg - dus ook van de bloemenweg - het doel is.

Deze laatste zin sluit aan op het artikel van Loes Marijnissen over 'St. Jan van het Kruis en Zenmeditatie'. Uit de geschriften van St. Jan blijkt dat het ook bij hem gaat om het gaan van een weg en om de aanvaarding van alles, zowel van het donker als van het licht. Wat belangrijk is: dit willen gaan van een weg is het gevolg van opgedane ervaringen en innerlijke groei; niet van verstandelijk weten alleen.

De laatste bijdrage in dit nummer handelt over de Pāramitā van de wilskracht; het is een vertaling van de woorden van Dennis Genpō Merzel.

ZEN, nummer 13.

Ichiro Okumura, een zen-boeddhist die zich op 27-jarige leeftijd aansloot bij de Rooms-katholieke kerk, geeft een beschouwing over de barmhartigheid van de Boeddha en de liefde van Christus. De parabel van de rijke vader en zijn verloren zoon, weergegeven in zowel de Lotus-sutra als in de Bijbel, geeft een essentieel verschil weer tussen het boeddhisme en het christendom.
In de boeddhistische versie herkent de zoon zijn vader pas nadat hij geestelijk was gegroeid en daardoor in staat was zijn vader te herkennen - dus: de mens moet zelf aan zijn vooruitgang werken. In de christelijke lezing van de gelijkenis verlost de vader zijn zoon die, uit welke materialistische motieven dan ook, naar zijn vader terugkeert.

Prof. Cornélis schrijft over het begrip nirvāna, een nuttig artikel dat zou moeten worden gelezen naast de bijdrage over hetzelfde onderwerp van prof. Janssen in het voorvorige nummer van Saddharma (15/3).
Een verhandeling over de theeceremonie door P.F. de Béthune, toont aan dat het zetten en drinken van thee met dezelfde oplettendheid - m.a.w. éénwordend met zijn daden - moet geschieden als bijvoorbeeld het beoefenen van ikebana (zie Zen, nr. 12) om aldus een zen-weg te vormen, een weg die leidt naar gene zijde waar de wegen worden verlaten.
J. Witkam, de abt van de Cisterciënzerabdij in Zundert, onderneemt een poging om zen en het joods-christelijke scheppingsverhaal met elkaar in verband te brengen.

* *
*

HET AVONTUURLIJKE LEVEN VAN LAMA ANAGARIKA GOVINDA

door Klaas Arts

De afgelopen eeuw is het boeddhisme door velen naar het westen gebracht. Maar slechts weinigen hebben geprobeerd om het boeddhisme tot een specifiek westerse religie te maken. Als het boeddhisme in het westen ooit een factor van betekenis wordt, zullen zij als de pioniers van het westerse boeddhisme de geschiedenis ingaan.
Lama Anagarika Govinda was een van hen. Nu hij op 17 mei van dit jaar 85 is geworden, en bovendien de door hem gestichte orde Arya Maitreya Mandala op 14 oktober a.s. haar 50-jarig bestaan hoopt te vieren, is er reden te over om even stil te staan bij het leven van deze bijzondere man. Hier kan slechts een schets worden gegeven van dit rijke leven. Alleen bij enkele beslissende momenten zal ik wat langer stilstaan.

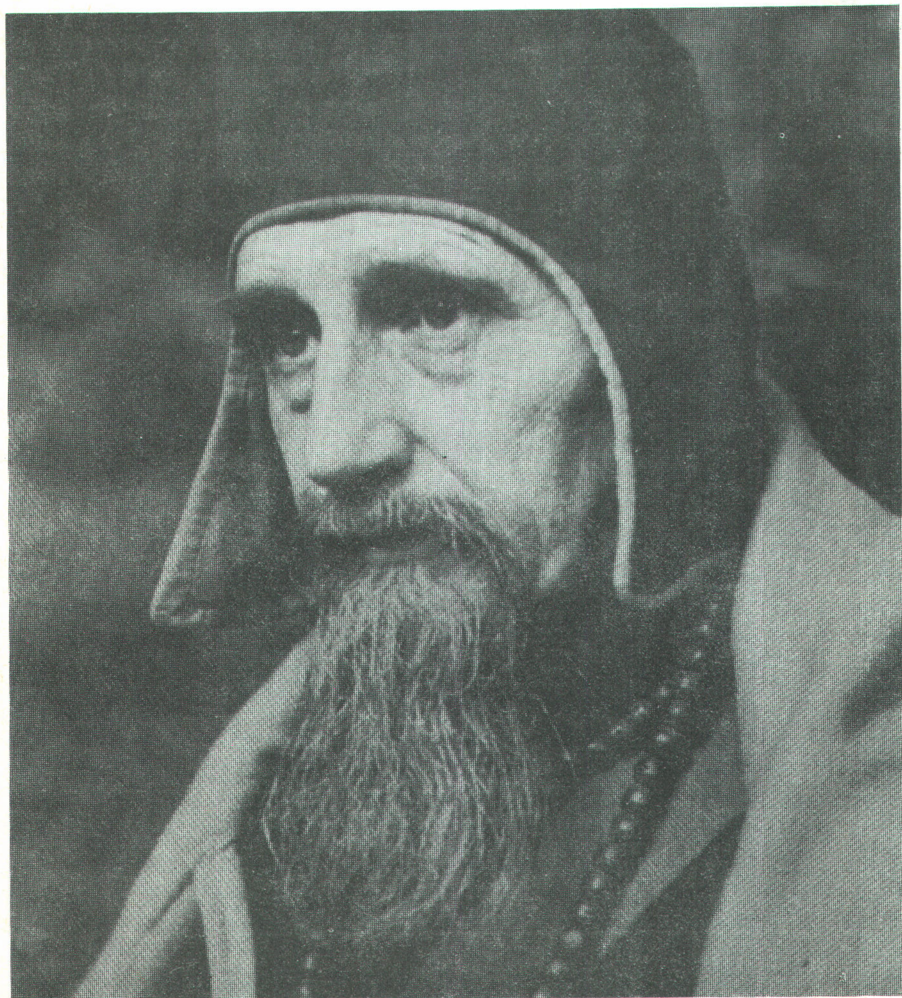
Lama Anagarika Govinda werd op 17 mei 1898 in Waldheim geboren als Ernst Lothar Hoffmann. Zijn vader stamde uit een koopmansfamilie uit Hessen. Zijn moeder was een kleindochter van Otto Philip Braun. Deze was generaal onder Simon Bolivar en speelde een belangrijke rol in de bevrijding van Zuid-Amerika. Als dank voor het behalen van enkel grote overwinningen kreeg hij de titel 'Grootmaarschalk van Montenegro'. Zijn nazaten vergaarden grote rijkdom als exploitanten van mijnen in het Boliviaanse Quechisla-gebergte.

Toen Ernst Lothar drie jaar oud was, stierf zijn moeder als gevolg van complicaties bij de geboorte van haar vierde kind. Ernst Lothar werd ondergebracht bij een zuster van zijn moeder. In hetzelfde gezin leefde ook zijn grootmoeder. De twee vrouwen vertelden hem over de hooglanden van Bolivia en over de mijnen die de familie daar bezat. Deze verhalen werkten in op de jeugdige fantasie van Ernst Lothar. Hij droomde ervan eens naar het land van zijn overgrootvader terug te keren en fascinerende schatten uit de diepten van de aarde omhoog te halen. Het stond voor de kleine Ernst Lothar dan ook vast dat hij mijnbouwkundig ingenieur zou worden.
Maar naarmate hij ouder werd, begon hij meer geïnteresseerd te

---

Klaas Arts is student filosofie en medicijnen aan de Katholieke universiteit in Nijmegen. Deze maand treedt hij toe tot de orde Arya Maitreya Mandala.

raken in de diepten van de menselijke geest. Hij vergat zijn ingenieursdromen en begon met de studie van de wereldgodsdiensten.
Al snel beperkte zijn belangstelling zich tot christendom en boeddhisme. Aanvankelijk was hij overtuigd van de superioriteit van het christendom, maar hoe meer zijn studie vorderde, hoe sterker hij zich tot het boeddhisme aangetrokken voelde. Het plan rees om de resultaten van zijn studie vast te leggen. Zo schreef hij op 18-jarige leeftijd zijn eerste boek: 'Die Grundgedanken des Buddhismus und ihr Verhältnis zur Gottesidee.'

. . . Lama Anagarika Govinda . . .

Zelf was hij de eerste die door dit boek tot het boeddhisme werd bekeerd. Het boek werd in 1920 gepubliceerd in Leipzig. Acht jaar later, bij zijn aankomst in Ceylon, ontdekte hij dat het boek kort na verschijnen in het Japans was uitgegeven door de Imperial University of Tokyo, in een vertaling van Prof. Matsumoto.

Ernst Lothar bezocht scholen in Kassel, Wieck auf Föhr, Bad Berka en Hamburg. Na zijn eindexamen ging hij filosofie studeren in Freiburg. Al na korte tijd moest hij deze studie onderbreken, want in 1917 werd hij onder de wapenen geroepen. Hij werd geplaatst aan het front in Italië.

Daar liep hij vrij snel een tuberculose-infectie op, zodat hij uit dienst werd ontslagen. Na verblijven in diverse sanatoria ging hij naar Capri, om daar verder te kuren. Hier werkte hij in een fotozaak en later als leider van de Berlitz-school. Hij leerde er zijn vriend, de Amerikaanse schilder Earl Henry Brewster, kennen, met wie hij de eerste pogingen tot meditatie ondernam. Vanuit Capri bezocht hij ook de universiteit van Napels, waar hij zijn studies in de filosofie, de kunstgeschiedenis en de archeologie voortzette. In het begin van de jaren twintig ontving hij een stipendium van het Duitse Archeologische Instituut in Rome, voor een onderzoek naar de bouw van graftumuli in het Middelandse Zeegebied. Het onderzoek heeft hij nooit voltooid.

Naar Ceylon

In 1928 ging hij naar Ceylon. Hij hoopte hier zijn meditatieve ervaringen te kunnen verdiepen en zijn - reeds op Capri begonnen - studie van het Pali voort te zetten. Hij nam als brahmacari het noviciaat op zich van de Duitse monnikengemeenschap van de 'Island Hermitage'' nabij Dodanduwa. Van zijn leraar, de eerbiedwaardige Nyanatiloka Mahā Thera, kreeg hij de naam 'Govinda'. Samen met Nyanatiloka richtte hij in 1929 de 'International Buddhist Union' op. Nyanatiloka werd de eerste president en Govinda nam de taak van secretaris-generaal op zich. Later gingen ze samen naar Birma, waar Govinda de geloften van een anagarika op zich nam.

De jaren 1928 tot 1931 werden gevuld met de studie van het Pali en de Abhidharma.

Anagarika Govinda dacht dat hij zijn bestemming had gevonden. In de overtuiging dat hij tot zíjn dood in Ceylon zou blijven, bouwde hij een kluis in het hart van het eiland, tussen Kandy en Nuwara Eliya. In deze streek is het altijd lente: de hitte van de zomer en de koude van de winter zijn hier onbekend en het hele jaar door bloeien er bomen en

bloemen. Met de plaatselijke bevolking kon Govinda het goed vinden en in Nyanatiloka had hij een geduldige en hartelijke leraar gevonden - die bovendien een van de grootste Pali-geleerden van zijn tijd was. Even leek het of al zijn dromen in vervulling waren gegaan. Maar spoedig werd het gevoel merkbaar dat er iets ontbrak. Hij miste iets. Wat dat was, zou hij in 1931 ontdekken.

Klooster Yi-Gah-Chö-Ling

In dat jaar ontvangt hij een uitnodiging om als afgevaardigde van Ceylon deel te nemen aan een internationale boeddhistische conferentie in Darjeeling (India). Na enige aarzeling besloot hij te gaan: het zou een goede gelegenheid zijn om de leer van de Boeddha in zijn - in Ceylon bewaard gebleven - zuivere vorm uit te dragen in gebieden waar Boeddha's leer gedegenereerd leek te zijn tot een systeem van demonen-verering en bijgeloof.

Als hij op een dag door de bergen rond Darjeeling trekt, wordt hij overvallen door een sneeuwstorm. Daar hij slechts is gekleed in het dunne gewaad van een Theravada-monnik, met verder niets dan een shawl, zoekt hij een schuilplaats. Hij wordt vriendelijk opgenomen in het nabijgelegen klooster Yi-Gah-Chö-Ling. De monniken brengen hem onder in een voorportaal van de tempel. Dag en nacht verblijft hij tussen de afbeeldingen van Boeddha's, bodhisattva's en afschrikwekkende godheden. Aanvankelijk werken het grote gouden beeld van Maitreya en de vele fresco's in de tempel bevreemdend op hem.

Maar het onverwachte gebeurt. Een verandering voltrekt zich in hem: hij raakt geboeid door de beelden en afbeeldingen om zich heen. Hij begint ervan overtuigd te raken dat dit alles niet alleen een voortbrengsel is van de verbeeldingskracht van een individuele kunstenaar, maar de uitdrukking van een lange traditie, waarin de inzichten van ontelbare generaties zijn verzameld. Deze inzichten zijn gebaseerd op innerlijke ervaringen, op een spirituele realiteit, waarover het intellect geen macht heeft en geen oordeel kan hebben. Hij begint te vermoeden dat religieuze waarheid meer in het transcenderen van ons alledaagse bewustzijn bestaat, dan bij de kracht van intellectuele argumenten. Denken en redeneren zijn processen van verwerking en assimilatie, die alleen kunnen volgen op de ervaring. 'Gezond verstand' is onontbeerlijk wanneer het erom gaat zich in deze wereld staande te houden. Maar het kan ook verhinderen dat wij het denken in kant en klare concepten overstijgen, dat we op een invoelende en creatieve wijze met onszelf en de wereld omgaan, dat we doordringen tot die-

pere lagen van ons bewustzijn, dat we onszelf en anderen bevrijden, dat we de tegenstelling tussen ik en niet-ik transcenderen...

Een religieuze levensweg moet gebaseerd zijn op openheid en innerlijke ervaring en is niet door of in het denken te creëren. Dit is wat Anagarika Govinda besefte en wat hem ertoe bracht een punt te zetten achter zijn leven als intellectualiserende Theravadin.

Als het noodweer voorbij is en de zon weer volop schijnt, vervolgt Anagarika Govinda zijn weg niet. Hij laat zich door een oude monnik Tibetaanse gebedsteksten voorzeggen en leert deze vervolgens uit het hoofd. De oude monnik leert hem alleen de juiste uitspraak van de woorden, niet wat ze betekenen. Maar de ernst en de overgave waarmee de monnik hem onderwijst, zeggen Govinda op dat moment meer dan welke betekenis had kunnen zeggen.

Een nieuwe wereld gaat voor hem open. Maar Anagarika Govinda blijft wachten, of beter: blijft in afwachting van iets. Hij vermoedt dat er met dit klooster meer aan de hand is. Als hij dit vermoeden eindelijk durft uit te spreken, vertelt de oude monnik hem dat elders in het klooster 'de Grote Lama' leeft. De oude monnik en ook de andere monniken spreken met zoveel respect - eigenlijk alleen op fluistertoon - over deze lama, dat Govinda, nog voor hij een glimp van deze lama heeft kunnen opvangen, de wens voelt opkomen een leerling van hem te worden.

Lama Tomo Géshé

De 'Grote Lama' was Tomo Géshé Rimpoché. Na opgeleid te zijn tot Géshé (vergelijkbaar met doctor in de theologie) was hij tot het inzicht gekomen dat de verlichting alleen gevonden kon worden in de rust en eenzaamheid van de natuur. Hij verliet zijn klooster en trok de wildernis van de Zuid-Tibetaanse bergen in. Twaalf jaar mediteerde hij daar. De wereld had hem vergeten en hij had de wereld vergeten. Maar op zekere dag werd hij gevonden door een herder. Deze vroeg om zijn zegen en verdween weer, om de volgende dag met het halve dorp terug te komen. Tomo Géshé besefte dat nu te tijd was gekomen om zijn bodhisattva-gelofte in de praktijk te brengen en hij begon predikend rond te trekken. Al snel werd Tomo Géshé een begrip: niet alleen door zijn uitstraling en de wonderlijke krachten die hij leek te bezitten, maar bovenal door zijn kijk op het boeddhisme.

Tomo Géshé predikte een boeddhisme dat niet op het verleden, maar op heden en toekomst is georiënteerd. Aan de hand van de essentiële ideeën van het boeddhisme moeten problemen worden benaderd

en opgelost op een wijze die in overeenstemming is met de op dat moment en op die plaats heersende verhoudingen. Belangrijk is dat men de bekwaamheid verwerft om problemen op te lossen. Het is daarentegen zinloos om oplossingen uit het verleden klakkeloos over te nemen. Er is geen behoefte aan nog meer 'openbaringen van waarheid'. Nodig is dat men open en zonder vooringenomenheid op onderzoek uitgaat en zo zichzelf in staat stelt om steeds opnieuw waarheid te ontdekken. Waarheid is geen waarde op zichzelf. Alleen wat we zelf hebben ervaren en ondervonden, kan tot waarheid worden.

Symbool van deze oriëntering op heden en toekomst is de gestalte van Boeddha Maitreya. 'Arya Maitreya' is niet alleen de alle boeddhistische scholen verbindende band van hoop op een continuïteit van verlichte wereldleraren en de belichaming van het bodhisattva-ideaal - d.i. het ideaal van de uit zelfontleding geboren medemenselijkheid. Het is ook de brug die - over alle verschillen heen - het essentiële van alle boeddhistische tradities met heden en toekomst verbindt.

Alles is vergankelijk, ook het boeddhisme. Een op de toekomst gerichte blik is daarom belangrijker dan het vasthouden aan bepaalde (veelal aan tijd en cultuur gebonden) tradities. Iedereen moet actief deelnemen aan het scheppen van de toekomst, moet het mogelijk maken voor Maitreya - de komende boeddha - om te verschijnen in deze wereld. Met deze boodschap trok Tomo Géshé Rimpoché door Tibet en India; en het is ook deze boodschap die Anagarika Govinda zou gaan uitdragen.

Anagarika Govinda werd leerling van Tomo Géshé en in 1933 door hem tot lama gewijd. Hij kreeg de opdracht een orde te stichten, met als doel: de mensen in het industrietijdperk vertrouwd te maken met de leer van Boeddha, in een vorm die aangepast is aan hun culturele en maatschappelijke achtergronden.

Op 14 oktober 1933 werd in Darjeeling het door Tomo Géshé geïnspireerde plan in de daad omgezet: de Arya Maitreya Mandala werd in het leven geroepen.

Boeddhistische universiteit

In 1935 richtte Lama Govinda de 'International Buddhist University Association' op, waarvan hij zelf secretaris-generaal werd. Doel van de organisatie was het oprichten van een boeddhistische universiteit in Benares of Sanchi. Er werden grootse plannen gemaakt. Alle grootheden uit de boeddhistische wereld waren enthousiast en beloofden

medewerking. Maar uiteindelijk gebeurde er niets. Lama Govinda was hevig teleurgesteld en nam zich voor geen energie meer te verspillen aan dergelijke organisaties - het was niet de eerste keer dat van een mede door hem opgerichte organisatie niets terecht kwam. Voortaan zou hij zich toeleggen op meditatie, studie, schilderkunst en het schrijven van boeken. Ook voor de Arya Maitreya Mandala had dit gevolgen. Lama Govinda is altijd de leraar, maar nooit een leider in de eigenlijke zin van het woord, geweest. Hij heeft dit waarschijnlijk ook nooit willen zijn. Hij inspireerde, gaf een voorbeeld, onderwees, maar liet aan de ordeleden over wat ze hiermee zouden doen. Dit gaf de ordeleden een grote vrijheid, maar heeft er misschien ook toe bijgedragen dat de Arya Maitreya Mandala nooit groot is geworden.

In de jaren dertig hield Lama Govinda voor het eerst tentoonstellingen van zijn schilderijen. Schilderen is in zijn leven altijd een belangrijke plaats blijven innemen. Ofschoon zijn werk nu ook in Europa en in de Verenigde Staten erkenning begint te vinden, werd en wordt het vooral in India gewaardeerd. In het stedelijk museum van Allahabad bevindt zich de Govinda-hal, een permanente tentoonstelling van Lama Govinda's werk.

In 1938 werd Lama Govinda Brits staatsburger met alle bijbehorende rechten. Dit kon echter niet verhinderen dat hij bij het uitbreken van de Tweede wereldoorlog - zonder opgave van redenen - naar een interneringskamp voor Duitsers in Dehra-Dun werd overgebracht. Omdat zijn afkeer van het Hitler-regime bekend was, was hij daar uitgeleverd aan de chicanes van de daar geïnterneerde nationaal-socialisten. Om hieraan te ontkomen, week hij samen met de Joodse geïnterneerden uit naar het anti-nazi-kamp. Hier ontmoette hij de eveneens geïnterneerde Bhikkhu Nyanaponika, met wie hij bevriend raakte. In de hun toegewezen kamer studeerden ze samen Sanskriet, Pali en Tibetaans. Nog voor het einde van de oorlog werd Lama Govinda vrijgelaten, wederom zonder opgave van redenen. Toen in 1947 de staat India werd geproclameerd, nam hij de Indische nationaliteit aan.

Expeditie naar Tibet

In 1947 kan eindelijk de grote expeditie naar Zuid-, Centraal- en West-Tibet beginnen, die Lama Govinda al in 1940 had willen ondernemen, maar die vanwege het uitbreken van de oorlog niet kon doorgaan. Hoofddoel van de expeditie is Tsaparang in West-Tibet.

Tsaparang was de oude hoofdstad van het koninklijke geslacht Guge, dat over West-Tibet regeerde van de elfde tot de zestiende eeuw. Hier

werden de voornaamste boeddhistische teksten uit het Sanskriet in het Tibetaans vertaald en bereikte de Tibetaanse kunst haar hoogtepunt. De fresco's en beelden uit Tsaparang zijn nooit overtroffen.

Tsaparang was al eeuwen verlaten, maar het feit dat het er droog en koud is, bracht Lama Govinda tot de overtuiging dat tussen de ruïnes nog veel bewaard moest zijn gebleven.

Voordat hij vertrekt, treedt Lama Govinda in het huwelijk met de schilderes en fotografe Li Gotami. Zij kwam uit een van de belangrijkste Indische Parsi-families en studeerde aan de Vishva-Bharati-universiteit van Rabindranath Tagore, in de tijd dat Lama Govinda daar doceerde. Ajo-Repa Rimpoche voltrekt het huwelijk, en de ermee verbonden opneming in de Drugpa-Kargyudpa-sekte, volgens tantrische riten.

Na eerst in Lhasa toestemming gevraagd te hebben voor hun expeditie, vertrekken Lama Govinda en Li Gotami in 1948 met yaks en dragers naar West-Tibet. Na een lange en gevaarlijke reis bereiken ze Tsaparang. Daar blijkt dat hun vermoedens juist waren: veel tempels zijn nog bijna intact. Ze beginnen met het vastleggen en natekenen van tempels, beelden en fresco's. Bijna alles zit tegen. Het is zo koud in Tsaparang dat Li Gotami's moderne fototoestel niet functioneert. Alle foto's moeten worden gemaakt met een oude Kodak-boxcamera. Het fotograferen kan alleen gebeuren tijdens de korte tijd, gedurende welke de beelden overdag worden belicht door de zonnestralen. Ook het overtrekken van de fresco's levert grote problemen op. Er is niet alleen gebrek aan licht; de penselen bevriezen voordat er een streek mee is gezet. Slechts door voortdurend op de penselen te ademen, kunnen Lama Govinda en Li Gotami ermee werken. Maar ze nemen alle problemen, en bovendien alle honger en ontberingen, op de koop toe. Ze beseffen dat zij waarschijnlijk de laatsten zijn, die deze unieke fresco's en beelden kunnen vastleggen en zo kunnen bewaren voor het nageslacht.

Naar het zich laat aanzien hebben zij gelijk gekregen. De kans is erg klein dat de Chinezen in de vernietigingswoede tijdens de zogenaamde 'culturele revolutie' Tsaparang over het hoofd hebben gezien.

Arya Maitreya Mandala

Als ze in 1949 van de expeditie terugkeren, breekt er een moeilijke tijd aan. De expeditie heeft alle financiële reserves opgeslokt en ze leven jarenlang in grote armoede. Toch wacht hen veel arbeid. Het materiaal van de expeditie moet worden uitgewerkt. Li Gotami repro-

duceert enkele fresco's uit Tsaparang op ware grootte. Lama Govinda werkt aan wat later 'Grundlagen tibetischer Mystik' zal worden en schrijft - om de kost te verdienen - vele artikelen voor Indische tijdschriften.

In 1952 reist de Duitse Samanera Kassapa (Hans Ulrich Rieker) naar India en overreedt Lama Govinda tot het stichten van een tak van de Arya Maitreya Mandala in Europa. Tegelijkertijd wordt er een tak in Vietnam opgericht.

Aan de tijd van armoede en ontbering komt in 1955 een einde als ze van de tibetoloog Evans Wentz voor hun leven de beschikking krijgen over diens landgoed 'Kasar-Devi-Ashram' in Almora, gelegen in het Kumaon-voorgebergte van de Himalaya.

Aan het einde van de jaren vijftig wordt Lama Govinda langzaam bekend in de rest van de wereld. Na een verblijf van dertig jaar op het Indische subcontinent komt hij in 1960 met Li Gotami naar Europa voor een reeks lezingen. Hierna volgen nog enkele van zulke reizen: in 1965 weer door Europa, in 1968/69 door de Verenigde Staten en Japan, en in 1971/72 door Azië, Noord-Amerika, Zuid-Amerika, Europa en Zuid-Afrika. In vele landen houdt hij lezingen voor de radio. Hij is gastdocent aan verscheidene Amerikaanse universiteiten. Zijn boeken vinden steeds meer lezers en worden in vele talen vertaald. Als belangrijkste werken kunnen worden genoemd: 'The Psychological Attitude of Early Buddhist Philosophy' (1939), 'Grundlagen tibetischer Mystik' (1956), 'The Way of the White Clouds' (1966), 'Creative Meditation and Multidimensional Consciousness' (1976) en 'The Inner Structure of the I Ching' (1981). Bovendien schreef hij acht andere boeken.

Sinds 1977 leven Lama Govinda en Li Gotami in Mill Valley, in de Verenigde Staten. Hun gezondheid liet het niet toe dat ze nog langer in het afgelegen en koude Almora zouden blijven. De levensomstandigheden zijn er te primitief voor twee hoogbejaarde mensen.

Lama Govinda is nu een oude man. Hij kan niet meer lopen als gevolg van een hersenbloeding, maar is verder nog erg actief. Hij schrijft af en toe een artikeltje en schildert veel. Als hij in het nabijgelegen San Francisco komt, eet hij graag een Italiaanse maaltijd of een ijsje. Hij rust en geniet nog een beetje, in afwachting van de dood en een volgend leven.

* *
*

BIJEENKOMST VRIENDEN VAN BOEDDHISME OVER KUM NYE EN DURCKHEIM

Met intense aandacht hebben de deelnemers aan de voorjaarsbijeenkomst van de stichting Vrienden van het Boeddhisme, op 23 april in De Kosmos in Amsterdam, de voordracht over Kum Nye door Wil van de Hulst gevolgd.

"Kum Nye, de zachte methode voor zelfgenezing, moet je dóen; erover praten is niet genoeg," zei zij en haar toehoorders voegden de daad bij het woord. Drs. Wil van de Hulst heeft bij het Nyingma Institute in Berkeley (Californië) de training gevolgd zoals Tarthang Tulku die heeft ontwikkeld. De Kum Nye-oefeningen zijn ontleend aan Tibetaanse medische teksten. Tarthang Tulku heeft ze aangepast voor westerlingen. Er is een enorm repertoire, onder meer drukpuntmassage. Het komt er vooral op aan, zegt hij, de oefeningen te beschouwen als eten: goed kauwen en in je lichaam opnemen.

De fasen van een oefening zijn bijvoorbeeld: ontspanning, bewustwording van de eigen gevoelens en gewaarwordingen, de aandacht richten op een gelukservaring uit ons verleden, het gevoel dat daardoor wordt opgeroepen uitbreiden om ons heen, bewustwording van hetgeen wij in de dan ontstane situatie ervaren, terugkeer naar de omgeving van nu.

Tarthang Tulku maakt onderscheid tussen "happy" en "balance", geluk en evenwicht. Het gevoel van evenwicht geeft veel meer voldoening, zo luidt zijn stelling, dan een gevoel van "geluk" volgens het gangbare spraakgebruik.

In Kum Nye richt de beoefenaar zich op energieën. Zo is het keelcentrum heel belangrijk voor de energie die vandaar voor de helft naar het hoofd en voor de helft naar het hart gaat. Er zijn doeltreffende oefeningen om het keelcentrum rustig te krijgen, zodanig dat je geleidelijk ervaart dat niet jíj de oefeningen doet, maar dat zij zichzelf doen, beklemtoonde Wil van de Hulst.

Het tweede hoofdbestandeel van de voorjaarsbijeenkomst was een levendige inleiding van de psycholoog dr. G.A. Litjens over Karlfried Graf von Dürckheim, de befaamde Westduitse psychotherapeut en filosoof die sterk is beïnvloed door zen.

Wat Dürckheim in zijn boeken schrijft, is schraal en karig wat betreft het "Welt-Ich", dus macht, geldingsdrang, bezit enzovoort, aldus dr. Litjens. Dürckheim besteedt alle aandacht aan het Immanente: de mens moet oog krijgen voor zijn religieuze kern en daar doorlaatbaar, "transparant", voor worden.

De methoden daartoe omvatten onder meer aandacht voor het lichaam, in het bijzonder remmingen opheffen en leven "in het juiste midden", zoals Dürckheim dat in het voetspoor van Japanse wijzen noemt. En voorts omvat de zogenaamde initiatische therapie die Dürckheim in zijn centrum in Todtmoos toepast, schilderen, muziek, zazen en lange perioden van stilte. Want, zegt Dürckheim, "in de stilte wordt beter gepraat dan in een gesprek".

Hetgeen niet verhinderde dat er een opgewekte gedachtenwisseling volgde op de inleiding van dr. Litjens.

* *
*

HARA, HET JUISTE MIDDEN

In zijn boek 'De wijze kat en andere zenteksten' beschrijft Dürckheim het juiste midden als volgt:

"Het juiste midden is die gesteltenis, waarin een mens bij al zijn doen en laten onbekommerd en onverstoorbaar cirkelt om de zin van zijn bestemming. De Japanner noemt dit midden 'Hara'. Wie een vast Hara heeft, is in de juiste gesteldheid. Letterlijk betekent Hara 'buik', in overdrachtelijke zin echter het *zwaartepunt* in het juiste midden. Lijfelijk bevindt hij zich in het lagere deel van de romp (koshi). Men kan hem duidelijke opmerken in het midden van het lichaam (tanden), iets onder de navel".

"Hara is om zo te zeggen het verbindingsstuk tussen bovenwerelds Zijn en bestaan in de tijd, tussen beleving van oorspronkelijke eenheid en krachtig getuigenis daarvan in de wereld. Daarom vormt het tot stand brengen, bevestigen en handhaven van Hara het hartestuk van de hele oefeningspraktijk van Zen".

En in 'Hara, het dragende midden van de mens' schrijft Dürckheim:

"Het Boeddhabeeld toont ondubbelzinnig het zwaartepunt in het lijfelijke midden. Die sterke nadruk op het midden vinden wij, zowel bij de Boeddha, die in diepe verzonkenheid neerzit met de handen rustend op de gekruiste benen, als bij de rechtopstaande, met de opgeheven hand; wij vinden die bij de uitbeelding van de Bodhisattva's, en ook bij Kwannon, het symbool van goedertieren liefde".

(Beide boeken zijn in de vertaling van Joan Th. Stakenburg uitgegeven door Ankh-Hermes, Deventer).

* *
*

****************BOEDDHISTISCH NIEUWS****************

Vrienden van Boeddhisme

De najaarsbijeenkomst van de stichting Vrienden van het Boeddhisme zal op zaterdag 15 oktober a.s. worden gehouden in het meditatiecentrum De Kosmos in Amsterdam. Het programma zal worden gepubliceerd in het september-nummer van Saddharma. In elk geval zal Klaas Arts spreken over de grote filosoof van het Mahāyāna, Nāgārjuna.

Tiltenberg

In het meditatiecentrum De Tiltenberg in Vogelenzang (bij Haarlem) wordt van 26 - 30 oktober een sesshin gehouden onder leiding van Gesshin Myoko van het Rinzai-klooster Mount Baldy in Los Angeles (Verenigde Staten).

Zij werd in 1932 in Duitsland geboren als Gisela Widmer. Na een opleiding tekenen en schilderen werd zij mode-ontwerpster en legde zich later toe op schilderen. In 1968 ontmoette zij in California de Japanse zenmeester Joshu Sasaki Roshi, die haar als leerlinge aannam. Enkele jaren beoefende zij zen intensief in Japanse kloosters.

Tijdens de sesshin wordt minimaal zes uur per dag gemediteerd. Ter voorbereiding wordt van 26 - 28 augustus op de Tiltenberg een meditatie-weekend gehouden onder leiding van M.E. Maréchal.

Inlichtingen: De Tiltenberg, Zilkerduinweg 375, 2114 AM Vogelenzang, tel. 02520-17044.

Theresiahoeve

Van 26 - 31 augustus wordt in de Theresiahoeve in Langenboom (N.B.) een vijfdaagse concentratiecursus gehouden met de titel: Zen in boventonen; zingen, bewegen, ademen, luisteren, onder leiding van Michael Vetter. Voertalen: Engels en Duits.

Deze zenoefening is erop gericht om met ademhaling en geluid als middelen te leren luisteren naar je eigen stem en naar alles wat op je afkomt.

Inlichtingen: Theresiahoeve, Dominicanenstraat 24, 5453 JN Langenboom, tel. 08863-1277.

Nyingma

Nyingma Centers Nederland organiseerd van 5 - 9 september een meditatie-retraite en van 9 - 11 september een Kum Nye Healingweekend. De bijeenkomsten in Huize Schoonoord in Ubbergen, worden geleid door Arnaud Maitland.

Maitland, een Nederlander, heeft als leerling van Tarthang Tulku in 1979 zijn master's degree in Nyingma-studies behaald aan het Nyingma Institute in Berkeley (Californië). Sinds 1980 leidt hij het Nyingma Institute in Boulder (Colarado).

Gedurende de vijfdaagse retraite zal de meditatie zoals die wordt gegeven door Tarthang Tulku, worden beoefend. Het doel is, door lichamelijke en geestelijke ontspanning en door concentratie en het verruimen van de gewaarwording een groter onpersoonlijk bewustzijn te ervaren.

Het programma omvat stilzitten, Kum Nye-oefeningen, visualisaties en mantra's. Er bestaat de mogelijkheid voor individuele gesprekken. De retraite is geschikt voor iedereen die is geïnteresseerd in meditatie.

De Kum Nye-praktijk heeft een helende werking op lichaam en geest. De specifieke energieën die worden vrijgemaakt, inspireren de mens tot volledige harmonie, zowel innerlijk als in relatie tot alles om ons heen. Bovendien kan Kum Nye worden toegepast om, zoals Tarthang Tulku leert, de mens zich te doen openstellen voor de grote krachten in de kosmos die traditioneel worden aangegeven met aarde-hemel, zon-maan en mannelijk-vrouwelijk.

Inlichtingen, ook over andere activiteiten van Arnaud Maitland gedurende zijn verblijf in Nederland: Liesbeth de Jong-Soer, tel. 02159-13198.

ZENCENTRUM THERESIAHOEVE MAAKT NIEUWE PLANNEN

Het Zencentrum Theresiahoeve, waar Judith Bossert de enige vaste bewoonster is, beraadt zich op nieuwe plannen nu de huur van de hoeve per 1 januari 1986 is opgezegd. Misschien kan de stichting Theresiahoeve te zijner tijd de boerderij kopen.

De Dominicaanse zuster- en broedergemeenschappen geven nog tot 1 januari 1985 subsidie om de huursom van f 30.000,-- per jaar te kunnen betalen. Het zencentrum moet met het oog hierop een steviger financiële basis krijgen. Het vorige jaar kon zonder verlies worden afgesloten, maar dit jaar wordt een tekort van f 16.500,-- geraamd bij een omzet van f 150.000,--.

De stichting onderzoekt nu of Theresiahoeve kan worden veranderd in een meer permanente zen-oefenplek voor enkele vaste bewoners en gasten. Het ligt in de bedoeling, dan geregeld zenmeesters uit te nodigen. bij voorbeeld Thich Nhat Hanh en Gesshin Myoko, die de zenbeoefening kunnen helpen versterken door het leiden van sesshin en door aan-

wijzingen te geven voor de dagelijkse praktijk.

Er kunnen eventueel in Theresiahoeve, behalve de gebruikelijke sesshin van een week, ook trainingen van een maand of van drie maanden worden georganiseerd, zodat Nederlandse zen-beoefenaren daarvoor niet naar het buitenland hoeven te gaan.

"Wij beogen niet, van Theresiahoeve een zen-klooster te maken", zegt de voorzitter van de stichting, Henk Sechterberg, "maar een zen-oefenplek". Deze zen-oefenplek zou vergelijkbaar zijn met een van de drie hoofdcentra van Richard Baker Roshi in San Francisco, namelijk de zenboerderij waar de zenoefening bestaat uit "zitten" en werken.

Wie Theresiahoeve wil steunen, kan zich wenden tot de stichting, Tolsteegsingel 33, 3582 AH Utrecht, tel. 030-512081.

* *
*

'MISSCHIEN BEN IK DE LAATSTE DALAI LAMA'

De Dalai Lama wil in 1985 Tibet bezoeken. Niemand in Tibet komt meer om van de honger en in sommige opzichten bestaat sinds 1979 er meer begrip voor de Tibetaanse cultuur, zei hij in een gesprek met het Amerikaanse weekblad Newsweek in maart van dit jaar.

"Maar wat godsdienstvrijheid betreft lijken de Chinezen twee gezichten te hebben. Eén gezicht zegt dat de Tibetanen volledige vrijheid hebben om hun religie te beoefenen; het andere gebruikt elk beschikbaar pressiemiddel om godsdienstbeoefening en godsdienstig geloof een halt toe te roepen. Ik ben zodoende een tikje in verwarring over het Chinese beleid. Ik wil naar Tibet om met eigen ogen te zien hoe de toestand er is".

"Als de meerderheid van de Tibetanen werkelijk gelukkig was, zou ik zeker blijvend terugkeren. Maar ik betwijfel ernstig of het Tibetaanse volk tevreden is met de huidige structuur".

Op de vraag of hij het leven in ballingschap moe was, antwoordde de Dalai Lama:

"Nee. Ik heb veel geleerd van mijn bestaan als vluchteling. Het heeft mij geholpen bij mijn geestelijke oefening. In een wanhopige situatie kun je niet doen alsof alles in orde is. Je moet de realiteit aanvaarden. De Dalai Lama is nu realistischer. Toen ik in Tibet woonde, was de Dalai Lama iets enorm groots en belangrijks. Ondanks mijn pogingen om in contact te komen met de gewone mensen, was dat soms moeilijk. Nu heb ik veel meer contact met gewone mensen."

"Er is een Tibetaans gezegde dat luidt: 'Als je monnik bent geworden, is elke bewoonbare plek je land.' Dus het maakt niet veel verschil of ik in Tibet ben of in India, Amerika of Europa - behalve dan het klimaat. Het is soms erg warm." (Het gesprek werd gevoerd in India).

Op de vraag welke boodschap hij tot de Tibetanen zou willen richten, zei de Dalai Lama eenvoudig: "Zorg dat je een goede opleiding krijgt en wees eerlijk".

En toen hem ten slotte werd gevraagd of hij dacht dat hij misschien de laatste Dalai Lama zou kunnen zijn, luidde zijn antwoord:

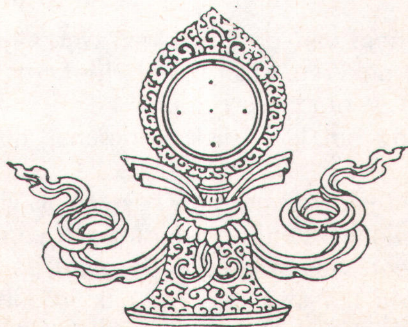
"De Dalai Lama kwam er lang nadat het boeddhisme naar Tibet was gekomen. De Dalai Lama werd een belangrijk leider van Tibet, maar dat is niet blijvend. Als het nut ervan verdwijnt, is het niet nodig het instituut van Dalai Lama in stand te houden. De zaak van Tibet is niet het probleem van de Dalai Lama; het gaat om het Tibetaanse volk. Het is mogelijk dat ik de laatste Dalai Lama ben."

* *
*

CHINESE TIJDSCHRIFTEN

Bij de bibliotheek van de stichting Vrienden van het Boeddhisme, beheerd door de secretaris, berust een aantal tijdschriften in de Chinese taal. Zij hebben kennelijk het boeddhisme tot onderwerp. Wie er belangstelling voor heeft, kan zich wenden tot de heer W.J. Roscam Abbing, tel. 03412-54120.

* *
*

* *
*

KANS OP VASTE TIBETAANSE MEDITATIELERAAR BIJ MAITREYA INSTITUUT

In het Maitreya Instituut in Bruchem (bij Zaltbommel) zal zich misschien de 54-jarige Tibetaanse leraar Geshe Konchog Lhundup vestigen, alsmede een vertaler Tibetaans-Engels.

Het aanbod hiertoe is gedaan door Lama Thubten Yeshe. Als het lukt om voldoende financiële steun voor een lange periode te verkrijgen, zullen beoefenaars van Tantra in ons land voortdurende de persoonlijke begeleiding kunnen krijgen die zij nodig hebben bij hun geestelijke ontwikkeling.

De graad "Geshe" werd sinds de eeuwwisseling in de grote Gelugkloosters verleend aan studenten die een leergang van twintig of meer jaren na zware examens met succes hadden afgesloten. De monniken met de graad "Geshe" mogen hun studie voortzetten aan een tantrische universiteit.

Geshe Konchog Lhundup is in 1929 geboren in Challo, in de Tibetaanse provincie Kham. Op zijn zestiende jaar trad hij toe tot het klooster Khanda Gompa in zijn geboorteplaats. Toen hij twintig jaar was, ging hij over naar het klooster Drepung Loseling, waar hij de volledige wijding ontving. Daar bestudeerde hij elf jaar lang de vijf belangrijkste sutra's van het Mahayana.

In 1969 vluchtte hij voor de Chinese troepen naar Buxar, in Noordoost India, waar hij nog tien jaar de sutra's bestudeerde. Toen in 1969 het klooster Drepung Loseling opnieuw werd gevestigd In Zuid-India, zette hij daar zijn studie voort.

In 1976 slaagde hij als Geshe Lharampa, de hoogste graad die een monnik in het Tibetaanse boeddhisme kan behalen. Daarna bestudeerde hij aan de tantrische universiteit Gyüto in Assam (India) de vier fundamentele tantrische beoefeningen, tot hij zich het afgelopen jaar in Kopan, het klooster van Lama Yeshe en Lama Thubten Zopa Rinpoche, ging voorbereiden op zijn komst naar het Westen.

De Boeddha-figuur op het omslag van Saddharma stelt Amida voor, de Boeddha van het Oneindige licht, gezeten in de handhouding van meditatie. Het achttiende-eeuwse Japanse beeld bevindt zich in het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden. Fotografe: Else Madelon Hooykaas.

